

ЛЕКЦІЯ 6 ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ УЧИТЕЛЯ

План

- 1. Педагогічна творчість учителя як основа формування творчої особистості школяра.**
- 2. Форми і методи педагогічної творчості учителя.**
- 3. Навчально-методична робота як обов'язковий компонент педагогічної майстерності.**

Література

1. Іваницький О. І. Психолого-педагогічна підготовка як невід'ємна складова процесу формування інтегральної компетентності майбутніх магістрів предметної спеціальності 014.03 Середня освіта (Історія). *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта та наука крізь виклики сьогодення» (17 - 19 травня 2023 року, м. Запоріжжя).* Електронний збірник наукових праць ЗОІППО. 2023. Вип. 2(54). URL: <https://drive.google.com/file/d/14qOE1XQ0qOrE-xPjA8nndune0hLP5SnZ/view>.
2. Лаппо В. В. Педагогічна інноватика: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : НАІР, 2020. 360 с. URL: <https://kikip.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/94/2021/11/Посібник-Пед.-інноватика.pdf>.
3. Основи педагогічної майстерності : навч.-методич. посіб. / Укл. : Л. І. Ворона. Київ : Вид-во Видавничий дім «АртЕк», 2021. 151 с. URI: <http://dSPACE.luguniv.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8798/1/2021.pdf>.
4. Шалівська Ю. Професійне самовиховання майбутнього вчителя: теоретичні аспекти проблеми. Інноватика у вихованні. 2019. № 10. С. 281-288 . URL: <https://ojs.itup.com.ua/index.php/iiu/article/view/196/181>

- 1. Педагогічна творчість учителя як основа формування творчої особистості школяра.**

Поняття «педагогічна творчість» розуміється як діяльність педагога, що спрямована на досягнення максимально можливого пізнавального, виховного і розвивального результату під час навчання школярів.

Педагогічна творчість – особистісна якість педагога, яка є невичерпним джерелом його ініціативи, активності, інновацій, постійного натхнення для вдосконалення всього педагогічного процесу. Там, де немає творчості в педагогічній діяльності, там немає живої душі, там педагогіка є бездітною. Обміркування методики і змісту майбутнього навчально-виховного заходу, конкретне їх визначення, планування і проведення – справа індивідуальна. Тому як немає двох однакових педагогів, так і немає двох однакових методик.

На формування педагогічної творчості учителя в українській педагогіці велику увагу звертає професор С. О. Сисоєва. *Педагогічна творчість вчителя*, на її думку, – це особистісно орієнтована розвиваюча взаємодія суб'єктів навчально-виховного процесу (вчителя й учня), зумовлена специфікою психолого-педагогічних взаємовідносин між ними, спрямована на формування творчої особистості учня і підвищення рівня творчої педагогічної діяльності вчителя. Формування творчої особистості учня в навчально-виховному процесі вона розглядає як процес фасілітації, тобто полегшення, сприяння творчій навчальній діяльності, стимулювання творчої активності.

Безперечно, педагог – творча людина – до кожного навчально-виховного заходу має ставитися дуже відповідально, знаючи, що не буває двох однакових вихованців, що кожний вихованець – це особистість; він повинен враховувати ці обставини, внести особисте «Я» до цього заходу і здійснити його оригінально, нестандартно, змістовно й цікаво. Недаремно Ш. О. Амонашвілі підкреслює: «Діти страждають від нестачі вчительської творчості». Досить образно, але змістовно говорив про необхідність цієї особистісної властивості К. Д. Ушинський:

«...Прагнення до діяльності та прагнення до свободи так тісно пов'язані між собою, що одне без одного існувати не можуть. Діяльність має бути моєю, захоплювати мене, виходити з моєї душі і, відповідно, має бути вільною. Свобода потрібна мені тільки для того, щоб здійснити свою справу. Відберіть у людини свободу, і ви заберете у неї істинну душевну діяльність».

С. О. Сисоєва визначає такі **принципи педагогічної творчості** вчителя: діагностики, оптимальності, взаємозалежності, креативності, доповнення і варіантності.

І, навпаки, там де панує рутинність, там немає місця творчості, там домінує сірість, буденність, формалізм, не розвивається думка, погіршується навчально-виховна робота. Одноманітна педагогічна діяльність педагога

1. знищує його самого як особистість і як педагога,
2. губить мотивацію діяльності та самовдосконалення у вихованців і,
3. формує таких же сірих особистостей.

Слова Г. Кершенштайнера про те, що вихователю виховує більше «тим, ким він є, ніж тим, що він уміє», у педагогічній практиці повністю підтверджуються, тому що власний приклад педагога ґрунтується на його авторитеті. А виховне забарвлення будь-якого навчально-виховного заходу ґрунтується на авторитеті його керівника.

«...Сутність педагогічної творчості... ми визначаємо як цілісний процес професійної реалізації та самореалізації педагога в освітньому просторі. Особливістю педагогічної творчості є те, що педагог реалізує свої особистісні і професійні творчі потенції засобом творення особистості дитини, а розвиток його творчого потенціалу зумовлений розвитком творчого потенціалу вихованця».

Тобто без творчості немає натхненної педагогічної діяльності та активної взаємодії між вихователем і вихованцем. Недаремно І. А. Зязюн

урок визначає як «театр одного актора». А педагогічна діяльність має бути саме такою.

Учительська діяльність має творчий характер. Педагогічна творчість — складний процес, якому передують численні підготовчі етапи: тривале обдумування, первинне переживання змісту уроку, визначення чітких його контурів і найважливіших елементів, вибір ефективних прийомів роботи учнів і самого вчителя. Але чи не означає це, що педагогічна творчість — процес заорганізований? Адже чому часто від "відмінних" розробок уроку на самому уроці не лишається й сліду? Чому, приходячи в клас, ми часом миттєво перебудовуємо заздалегідь заплановане, подумки емоційно вивірене і проводимо урок не за планом? Мабуть, тому, що починають діяти певні коригуючі фактори педагогічної творчості.

Імпровізація. Це одна з характеристик рівня розвитку майстерності. Імпровізація і педагогічний експромт лежать в основі педагогічної творчості, в її природі. Це свого часу підкреслював А. С. Макаренко, говорячи, що негайний аналіз і негайна дія — обов'язкова умова успішної діяльності вчителя. Будь-яка "заготівля" уроку — лише його ескіз, що оживає тільки завдяки педагогічній імпровізації. Тривала творча підготовка до уроку зовсім не суперечить педагогічній імпровізації, а, навпаки, передбачає її. Більше того, вона неможлива без докладної та серйозної підготовки до роботи і зумовлена нею. Щоб уміти імпровізувати, треба управляти своїм психологічним станом, володіти мистецтвом вільного спілкування, оскільки педагогічна імпровізація — внутрішньо очікуваний, але зовні несподіваний для вчителя момент, коли найяскравіше виявляється педагогічне "Я". Імпровізацію зумовлюють: несподіване становище в класі; раптова ідея, що найповніше відповідає змісту уроку; спонтанна ситуація-спогад; випадкове виявлення залежностей у логіці матеріалу, які не були взяті до уваги; самоконтроль у процесі уроку. Успіх імпровізації визначають такі найістотніші умови, як добре знання предмета і вільне володіння матеріалом; добре знання колективу учнів, уміння вільно триматися перед аудиторією; навички вільного спілкування; високий рівень психолого-педагогічної підготовки, методичної підготовки; добре розвинена педагогічна фантазія; висока загальна культура, вміння створювати передбачувані педагогічні ситуації та діяти в них. Отже, імпровізація в практиці вчителя — явище досить часте. Її можуть зумовити настрої учнів, поведінка окремих із них, конфліктні ситуації, асоціації тощо.

Види імпровізацій. Крім педагогічної імпровізації, безпосередньо в класі існує ще один її вид, що стосується періоду підготовки уроку. Буває так, що підготовка вчителя до уроку складається незвичайно. Іноді вчитель відразу, дуже швидко, без докладного обдумування переходить від задуму до його втілення, не деталізуючи уроку. Саме педагогічна творчість у ці хвилини перебуває біля свого джерела, коли ідея, що з'являється, ще недостатньо оформилася.

Найпоширеніша в педагогічній практиці імпровізація, в основі якої лежить вплив на учнів. Цей варіант можна було б назвати імпровізацією

"ізовні", коли джерелом стають фактори, що коригували недисциплінованість.

Існує інший варіант — імпровізація "зсередини", коли вчитель знаходить раптом у самому собі матеріал для її здійснення (несподівана асоціація на уроці, спогад, аналогія тощо).

Імпровізацію може породжувати і сама логіка викладу навчального матеріалу, яку вчитель не помітив раніше. Для такої імпровізації необхідна активна участь мислення.

Ще один вид імпровізації пов'язаний із критикою вчителем власного уроку в процесі самого уроку. Самокритика несподівана і зумовлює педагогічну імпровізацію.

Творчий акт залучає до роботи все мислення. Для розв'язання складного завдання буває мало лише "близьких" знань, і вчитель мобілізує потенційні ресурси свідомості, їх "огляд" здійснює механізм інтуїції, коли він дістав установку на пошук. Підсвідомий механізм, отримавши завдання від свідомого апарату, аналізує результати своєї роботи і свідомості не відразу, а з більшим чи меншим запізненням щодо моменту одержання наказу. Механізм інтуїції не припиняє своєї справді невтомної діяльності навіть тоді, коли вчитель уже "забув" про настанову на пошук, дану своєму мозку, і це призводить до несподіваних рішень — "осявань" — це ще одна педагогічна імпровізація, яка межує з педагогічним відкриттям.

Педагогічне відкриття. Педагогічне відкриття — дуже цікаве явище, воно є одночасно і науковим, і художнім відкриттям. Знання педагогіки, психології, методики — науковий фонд педагогічного відкриття. Майстерність, артистизм, уміння діяти в різних педагогічних обставинах — своєрідна художня основа педагогічного відкриття. Початок творчої роботи пов'язаний з усвідомленням факту її складності. Думка працює наполегливо в певному напрямі, шукаючи розв'язання завдання. У цей момент інша думка, що розвивається незалежно від першої, раптово "перетинається" з першою і ніби "підказує" розв'язання завдання наведенням на певну ситуацію, аналогію тощо. Таку "підказку" можна назвати "трампліном" для дослідницької думки, що прагне подолати пізнавальний бар'єр на шляху до пізнання істини.

Педагогічне натхнення. Натхнення, за відомим висловом В. Г. Белінського, — "це раптове проникнення в істину". Як провести один і той самий урок двічі, тричі на день, десятки разів протягом кількох років і сотні — за час усієї педагогічної діяльності? Творчі уроки ніколи не будуть схожими між собою, навіть якщо вони присвячені одній темі. Вивчення основ театральної педагогіки допоможе вчителю зробити свій урок, що багато разів повторюється, заново творчим: це повна свобода тіла, тобто звільнення його від напруження, а отже, зміцнення голосу, дикції, міміки. Постава голосу, міміки, уміння підвестися, уміння сісти — усе це дуже важливо для педагога. Учитель, на відміну від живописця, письменника, композитора, повинен уміти надихати тоді, коли його урок є в розкладі, а це вже мистецтво, яке приходить із досвідом, унаслідок великої роботи над

собою. Джерелом мистецтва вчителя є радість спілкування, радість досягнутої мети.

Учитель повинен уміти організовувати і свою педагогічну увагу, не втрачати контроль за нею, не допускати розгубленості, беспорядності. Увага педагога має бути зосереджена на найголовнішому, не давати неістотному відволікати себе.

Стійку і спрямовану увагу виробляють тренуванням, вправами в процесі практичної роботи.

Умови і джерела творчості вчителя. Творчість — це специфічна людська діяльність, принципово нова, перетворююча. Учитель з наставника, ментора, глашатая знань перетворюється в ученого особливого, вищого типу, який поєднує в собі педагога-експериментатора, теоретика і практика, керівника дитячого колективу, тонкого психолога-вихователя. Видатний педагог П. П. Блонський писав, що "...справжній учительне енциклопедичний словник, а Сократ". Новаторство і творчість завжди були властиві вчительській діяльності, увійшли в її традиції, але треба прагнути, щоб вони були масовими. Значення дослідницької діяльності вчителя не раз підкреслював В. О. Сухомлинський, свідомою є його рекомендація керівникам освіти: "Якщо ви хочете, щоб праця приносила вчителю радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилося в нудну, одноманітну повинність, ведіть кожного вчителя на щасливу стежину творчості".

Педагогічна діяльність за своєю природою — творча. Учитель як дослідник організовує свою роботу за такими правилами:

- 1. Аналіз педагогічних ситуацій (діагноз).
- 2. Проектування результатів відповідно до вихідних даних.
- 3. Аналіз засобів досягнення бажаних результатів.
- 4. Конструювання і реалізація навчально-виховного процесу по-новому.
- 5. Оцінка одержаних даних, коригування діяльності.
- 6. Формулювання нових завдань.

Рціональні прийоми, дослідницький стиль розумової діяльності потрібно виробляти ще в студентські роки.

Відомий учений-дидактик М. О. Данилов виділив три джерела педагогічної творчості. Перше — це соціальне замовлення (висока якість знань, умінь, навичок учнів, усебічний і гармонійний розвиток особистості). Друге — це практична діяльність навчально-виховного характеру, успіх якої залежить від педагогічних знахідок, загадок, відкриттів. Це сфера первинних педагогічних відкриттів та винаходів, справжнього новаторства педагогів. Третє джерело вчительської творчості — це дослідження педагогічного процесу, його змісту, форм і методів. Це теоретична й експериментальна діяльність, яка приводить до нових відкриттів, дослідницького передового досвіду, наукових висновків. Умовою педагогічної творчості є інтерес, сприйнятливість, внутрішня потреба до рекомендацій педагогічної науки, досвіду раціоналізаторів і новаторів, це збіг хоча б якихось елементів, рекомендацій із власним досвідом роботи й особливо поява інноваційного

мислення. Підходи вчителів до наукової організації процесу навчання не є однаковими, але кожен відбирає з арсеналу педагогічної науки методи, "примірює" їх відповідно до своїх індивідуальних особливостей, аналізує результати.

Педагогічний "почерк", стиль учителів різний: один учитель вважає головним зацікавити дітей навчально-виховним процесом, інший захоплює учнів чіткою логікою викладання, ще інший вважає головною динамічну наочність. Якщо такий учитель доповнює свою педагогічну майстерність ерудицією в певній галузі педагогіки, то він визнається як висококваліфікований спеціаліст. Такі спеціалісти стають ядром педагогічних читань і конференцій, авторами статей у періодичній педагогічній пресі. Розрізняють масовий, передовий і новаторський педагогічний досвід, педагогічну майстерність і педагогічний талант.

Важливі і необхідні такі умови педагогічної творчості: а) розвиток педагогічної інтуїції, яка властива тільки досвідченим учителям з великим досвідом, знаннями і розвиненими педагогічними почуттями; б) готовність до імпровізації (точне влучання в ціль у різних педагогічних ситуаціях та способах організації процесу навчання); в) формування індивідуального стилю, тому що важливим критерієм передового досвіду є новизна й оригінальність. Інші критерії передового педагогічного досвіду (актуальність, зв'язок з педагогічною наукою, результативність, оптимальність) також є необхідними умовами успішної педагогічної творчості. Зрозуміло, що не всяке новаторство (відкриття і винаходи) в педагогіці є передовим педагогічним досвідом (наприклад, "урок без учителя", кіно-урок, "урок проводить учень" не можна вважати передовим педагогічним досвідом — це новації). Буває, що вчителі механічно переносять передовий педагогічний досвід, копіюють його (уроки "за Шаталовим", уроки "за Лисенковою" та інші).

Сприймання і засвоєння передового педагогічного досвіду — необхідна, але недостатня умова педагогічної творчості. Потрібно ретельно аналізувати різні сторони навчально-виховного процесу, перевіряти, використовуючи педагогічну теорію. К.Д. Ушинський не розумів, як може вчитель говорити, що йому не потрібні педагогічні книги, бо він має досить досвіду. Одиначна досвідченість — ніщо перед досвідом століть, тому слід постійно вивчати педагогічну теорію, досягнення педагогічної науки, яка має творчу функцію, тобто функцію створення розумових моделей невідомого поки що явища або дії.

Педагогіка довгий час розвивалася як нормативна наука, являла собою збірник практичних рекомендацій і правил навчання і виховання. Нормативи мають позитивне і негативне значення. Без них часто важко розв'язати педагогічну задачу, але й строге дотримання правил може завдати шкоди. Догматизм мислення, рецептурність, шаблон, неприязнь до педагогічної творчості — це результат сліпого засвоєння норм. Самі факти виховання не дають досвідченості, їх потрібно продумати, класифікувати, узагальнити, зробити думкою, так щоб думка, а не факт стала правилом виховної

діяльності педагога. Педагогічна творчість вимагає вміння спостерігати, аналізувати, досліджувати цілісний педагогічний процес, розкривати його суперечності і рушійні сили — тому це також умова педагогічної творчості.

Студентові потрібно пам'ятати, що спочатку він здатний спостерігати педагогічні явища, порівнювати з теоретичними еталонами педагогічних дій, які він вивчив на заняттях. Його оцінки спираються на знання теорії і не є досить повними, глибокими і критичними. Але потім процес спостереження, порівняння, аналізу змінюється в самостійній учительській діяльності, коли набувається практичний досвід. Свою працю слід глибоко аналізувати. Щоб стати майстром, творцем, необхідно оволодіти закономірностями педагогічного процесу, його глибинними основами і механізмами, розчленяти складові елементи педагогічного процесу і об'єднувати їх у цілісність, обдумувати кожну частину у зв'язку з цілим, знаходити в педагогічній теорії ідеї, висновки, принципи, виділяти головне завдання і способи його оптимального розв'язання.

А. С. Макаренко не вважав педагогічну творчість властивістю лише талановитих людей, він сам постійно добивався все нових педагогічних умінь, майстерності.

Педагогічний процес — це творчість колективна, тому до вчителя ставиться низка професійних етичних вимог:

1. Узгоджувати свої ідеї з діями педагогічного колективу.
2. Отримати дозвіл вищих інстанцій на експеримент.
3. Високо цінувати колективний досвід і вміти вчитися у колег.
4. Поважати прогресивні традиції педагогічного колективу, боротися із звичками, які принижують колектив.
5. Оберігати колектив від недоброзичливості, нетактовності, нетерпимості до критики.
6. Збагачувати життя педагогічного колективу, бути відповідальним.
7. Боротися з кастовістю, лжеколективізмом.

Учитель не повинен зупинятися в науковому, духовному, ідейному зростанні, не можна вказувати дорогу іншим, зупинившись самому. Найвідточеніша педагогічна техніка мертва, якщо вчителю нічого сказати іншим. Потрібно пам'ятати, що потенціал учителя дуже високий порівняно з потенціалом учня, але різниця потенціалів між ними зменшується. Соціальні дослідження показують, що 60-70% учнів досить добре знають нові досягнення науки, техніки, культури. Нелегко і непросто в наш час підтримувати контакт з учнями. Тому важливим обов'язком адміністрації школи є збереження часу і сил учителя, це слід робити і самому вчителю. В. О. Сухомлинський говорив, що важливою умовою духовного зростання вчителя є його вільний час. Це ще одна необхідна умова педагогічної творчості вчителя.

2. Форми і методи педагогічної творчості учителя.

Головним завданням сучасного вчителя є підготовка особистості, яка наділена творчими здібностями, має фундаментальні знання та практичні вміння, спроможна до інноваційної діяльності. Досягнення цього завдання поєднано з вирішенням проблеми підготовки Педагогіка вищої та середньої школи 2017 – № 1 (50) ~ 277 ~ творчого вчителя, наділеного не тільки творчим мисленням, схильністю до творчої діяльності, але й здатністю захоплювати творчістю й залучати до творчого процесу своїх вихованців, удосконалюючи тим самим творчий потенціал їхньої особистості. Проблема педагогічної творчості, створення умов для самовираження творчої особистості хвилювали за всіх часів учених і педагогів-практиків. У роботах В. Андреева, Д. Богоявленської, Н. Кичук, Ю. Кулюткіна, Я. Пономарьова та ін. творчість досліджувалася як механізм розвитку творчої особистості. В. Біблер, А. Брушлінський, Н. Кузьміна, Л. Занков, Г. Щукіна розкривали творчу природу пізнання, конкретизували її механізми й закономірності прояву. Теоретичне обґрунтування творчої, пізнавальної діяльності здійснено в працях Ю. Столярова, С. Яковенко. Ряд дослідників вважають, що творча особистість (зокрема й особистість учителя) характеризується насамперед індивідуальним стилем діяльності та творчою активністю. Так, Н. Кухарев, В. Решетько, досліджуючи педагогічну творчість, уважали, що вона у своїй структурі об'єднує широту світогляду, неординарність і мобільність мислення, вольову напругу, емоційне піднесення й натхнення. Основними ознаками творчої особистості вчителя вони вважали володіння прийомами наукового аналізу та вміння впроваджувати теорію в практику, прогнозування продуктивної діяльності, прояв гнучкості в педагогічному процесі, опірність педагогічному консерватизму, здатність долати негативні стереотипи в практичних діях, перенесення знань у різні нестандартні ситуації. На думку науковців, ці характеристики служать орієнтиром у підготовці вчителя до творчої, професійної діяльності. Окрім того, основним у творчому становленні вчителя є уявлення про наукову новизну, раціоналізацію і модернізацію педагогічного процесу, що спрямовані на оптимальне вирішенні педагогічних завдань [1, с. 15-16]. Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє говорити про те, що педагогічна творчість являє собою індивідуально-продуктивний процес створення нових або варіювання вже відомими методами впливу й взаємодії в нових сполученнях й проблемній формі передачі знань залежно від ситуації й творчої індивідуальності особистості з метою одержання творчого Педагогіка вищої та середньої школи 2017 – № 1 (50) ~ 278 ~ результату. Можна стверджувати, що творчість учителя – це свого роду вирішення протиріч між наявним знанням, що дозволяє прогнозувати, передбачати майбутнє, і новим, заздалегідь непередбаченим результатам. Розглядаючи особливості педагогічної творчості, доцільно виокремити два аспекти: колективний, спільний й індивідуальний. Спільна творча діяльність поєднує в собі і діяльність, і спілкування, і взаємодію в системі «педагог-учень» при рішенні конкретних задач. Спільна діяльність дозволяє студенту усвідомити колективну природу педагогічної праці. Однак водночас учитель-майстер

обов'язково має бути наділений індивідуальними творчими здібностями. Особистісна, творча діяльність виявляється в манері, стилі вчителя розв'язувати педагогічні проблеми. Професійне становлення майбутнього вчителя в сучасних умовах спрямоване на підготовку такого педагога, який досконально володіє методикою і технологією педагогічного процесу, вміє реалізувати в педагогічній практиці нові ідеї, задуми, нестандартні способи досягнення поставлених цілей. Підґрунтям такої підготовки стає формування творчої, духовно і морально багатой особистості вчителя. Освітній процес характеризується сьогодні особистісною спрямованістю. «Освіта виступає процесом становлення особистості, що постійно вдосконалює свій інтелектуальний, моральний, духовний потенціал, наділеної розумом, свободою дій, емоціями й почуттями, правом вибору життєвого і професійного шляху, характеру, стилю діяльності й соціальної позиції». Освіта покликана допомогти майбутньому вчителю усвідомити себе неординарною особистістю, а також зрозуміти необхідність розвитку творчих особливостей, закріплення творчого стилю діяльності [3, с. 25]. Навчити творчості не можна, але розвинути потребу в нестандартному вирішенні професійних завдань, озброїти майбутніх педагогів способами творчої діяльності, створити умови для самореалізації творчої індивідуальності в педагогічному процесі цілком можливо. При цьому важливо не тільки розвивати творчі здібності майбутнього вчителя, але й допомогти йому оволодіти дидактичними й виховними технологіями, що дозволяють успішно залучати до творчості учнів та створювати умови для творчого прояву й самоствердження їхньої особистості.

У системі професійного становлення майбутнього вчителя все більше дослідників відводять велику роль науковій діяльності студентів. Вони говорять про те, що студент має бути навчений умінню аналізувати й оцінювати педагогічну обстановку, стан реально існуючих соціально-педагогічних змін, причин, умови і характер їх виникнення і розвитку, виявити рівень навчання і виховання учнів. Тільки за цієї умови вчитель буде налаштований на проектування розвитку особистості й колективу, до прогнозування результатів навчання і виховання, можливих труднощів і помилок учнів, виділяти й точно формувати конкретне педагогічне завдання, визначати умови його вирішення, планувати свою роботу. Механізм педагогічної творчості містить у собі риси, що характеризують основу творчого саморозвитку майбутнього вчителя: здатність аналізувати педагогічні ситуації, міркувати та передбачати наслідки; здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здатність до моделювання проблемних завдань у навчально-пізнавальній діяльності, що спрямовані на формування потреби в новизні, здатності нестандартно вирішувати навчальні, а згодом – професійні проблеми; здатність до діагностики власних змін у професійному становленні та творчому розвитку; наполегливість – збереження тривалості зусиль при досягненні завдань творчої професійної діяльності; самостійність – відносна незалежність від зовнішніх упливів, здатність організувати творчу діяльність для досягнення поставлених цілей.

Організація педагогічного процесу у вищій школі має спрямовуватися на розвиток рис, що складають творчий потенціал особистості майбутнього вчителя. При цьому важливо забезпечити студентам активну позицію, що дозволила б їм перетворитися з об'єкта на суб'єкт педагогічного процесу [2, с. 7-8]. Педагогіка вищої та середньої школи 2017 – № 1 (50) ~ 280 ~

Завдання полягає в тому, щоб при вивченні навчальних дисциплін «Загальна педагогіка», «Методика виховної роботи», спецкурсів із педагогіки, у ході навчальних занять забезпечити умови, що стимулюють творчість у майбутніх учителів. Серед цих умов ми виокремлюємо: – наявність у студентів позитивного становлення і стійкої потреби займатися творчою діяльністю; – чітке усвідомлення студентами особливостей, змісту, засобів, форм і методів творчої діяльності вчителя; – залучення студентів до активної творчої діяльності, яка має професійно-педагогічну спрямованість; – чітке усвідомлення типових труднощів, що зустрічаються у творчій діяльності вчителя-практика, і оптимальних способів їх подолання; – стійку потребу майбутніх педагогів у систематичній роботі над собою щодо вдосконалення своїх творчих здібностей; – професіоналізацію підготовки студентів до творчої діяльності; – своєчасну діагностику рівнів розвитку в майбутніх педагогів творчих здібностей і вмінь організувати діяльність не тільки свою, але й своїх вихованців; – створення здорового клімату в групі, на факультеті, атмосфери загальної зацікавленості у виконанні творчих функцій; – високий професіоналізм педагогів вищої школи. Реалізація в навчальному процесі цих умов не тільки активізує творчу активність студентів, а й забезпечує динаміку розвитку педагогічної творчості в позитивний бік. Динаміка розвитку педагогічної творчості майбутніх педагогів у позитивний бік можлива в тому випадку, якщо навчальний процес реалізується через творчу пізнавальну діяльність, в основу якої покладена свобода вибору навчальних завдань і забезпечення ситуації успіху кожному студенту, незалежно від ступеня розвитку його творчих здібностей. Також позитивний вплив на рівень розвитку педагогічної творчості майбутніх учителів можливий у тому випадку, якщо навчальний процес буде організований з урахуванням специфіки розумової діяльності студентів, тобто буде представлений як процес вирішення розумових завдань. Введення проблемних завдань і ситуацій у навчальну роботу активізує не тільки предметно-змістовну сторону мислення, а й мотиваційну, що сприятливо впливає на саморозвиток особистості і прояв її креативності. Отже, завдання вищої педагогічної школи полягає в тому, щоб навчання зробити творчим процесом, який стимулює становлення творчої індивідуальності майбутніх учителів. Ці два процеси тісно пов'язані між собою й взаємообумовлені, тому що творча особистість визначає характер педагогічної діяльності й, зі свого боку, творча робота формує творчу індивідуальність. Стимулювання педагогічної творчості можливе лише тоді, коли педагог готовий досліджувати продуктивність власної діяльності, а це передбачає формування творчої ініціативи, здатності до індивідуального і спільного прийняття рішень, системного,

концептуального мислення, а також створення оптимальних умов для саморозвитку, професійного становлення майбутнього вчителя.

3. Навчально-методична робота як обов'язковий компонент педагогічної майстерності.

Методична робота займає провідне місце в роботі педагогічного колективу і здійснюється у відповідності до нормативно-правових актів і підрозділу «Методична робота» річного плану роботи.

Участь в методичній роботі є професійним обов'язком кожного педагогічного працівника. Методична робота з педагогічними працівниками закладу здійснюється за напрямками:

- аналіз стану викладання предметів, підготовка рекомендацій щодо приведення їх у відповідність до державних стандартів освіти;
- створення організаційних умов для безперервного вдосконалення фахової освіти і кваліфікації педагогічних працівників, підвищення їхньої психологічної компетентності;
- організація вивчення якості забезпечення освітнього процесу кадрами з відповідною педагогічною освітою;
- керівництво роботою методичних комісій та координація їхньої діяльності;
- проведення методичних заходів, спрямованих на розвиток творчих можливостей педагогів, вивчення, узагальнення і поширення педагогічного досвіду;
- введення нових педагогічних технологій;
- створення умов для збереження, систематичного поповнення та ефективного використання методичного фонду літератури, аудіо- та відеоматеріалів;
- координація змісту методичної роботи училища зі змістом діяльності НМЦ ПТО у Житомирській області.

Інноваційна діяльність педколективу полягає в тому, що викладачі і майстри виробничого навчання запроваджують на уроках нові форми, методи навчання (диференційний підхід до учнів в процесі навчання, метод вирішення проблемних ситуацій, метод імітацій конкретних виробничих ситуацій, групові форми роботи на уроках), практикують проведення різних типів уроків, а саме: уроки-лекції, уроки-диспути, уроки-семінари, уроки-заліки, уроки-екскурсії, уроки-консультації тощо.

«Від творчо працюючого викладача та майстра виробничого навчання – до творчого колективу» – одна з тез, яка є домінуючою в діяльності педагогів навчального закладу. Відтак педагоги ведуть пошук інтерактивних технологій навчання, активно втілюють їх на уроках, у позаурочний час, у груповій та індивідуальній роботі. Виявляти, розвивати й плекати творчі паростки особистості педагога – основна мета методичної роботи нашого навчального закладу.

Ефективне використання нетрадиційних форм методичної роботи, що мають інноваційний характер, сприяє активізації практичної діяльності педагогів і робить науково-методичну роботу динамічною та активно-творчою.

Науково-методична робота – один із важелів управління навчально-виховним процесом, який має бути спрямованим на розвиток у педагогічних працівників вимогливості до себе, бажання пошуку раціональних методів роботи. Цілеспрямовано здійснювана методична робота є обов'язковим компонентом педагогічної праці кожного викладача, майстра виробничого навчання та вихователя, а також є тією рушійною силою, яка потребує постійного оновлення знань педагогів, спонукає їх до самоосвіти і самовдосконалення.

Усі форми методичної роботи – традиційні і нетрадиційні, колективні й індивідуальні – підпорядковані одній меті: надавати дієву практичну допомогу та сприяти підвищенню педагогічної майстерності педагогів та забезпечувати їх співпрацю із здобувачами освіти та їх батьками.

Індивідуальна форма методичної роботи є складовою самоосвіти педагога, здійснюється з урахуванням його професійних потреб, результатів взаємооцінки, рекомендацій керівництва училища, досвідчених педагогів. Змістом її є систематичне вивчення психолого-педагогічної, наукової літератури, участь у роботі методичної комісії, обласних методичних об'єднань, семінарів, конференцій, педагогічних читань, огляд і реферування педагогічних та методичних журналів, збірників, повідомлення на семінарі, науково-практичній конференції, виступ на засіданні педради, публікація в періодиці.

Колективні форми. Колективними формами методичної роботи, її структурними компонентами є: педагогічна рада, методична рада, робота методичних комісій, інструктивно-методичні наради, теоретичні та практичні семінари, «Школа молодого педагога», педагогічні читання.

Колективні форми навчально-методичної роботи сприяють збагаченню професійних інтересів педагогів, удосконаленню їх знань, виробленню позицій із важливих педагогічних проблем сучасності, виявленню й узагальненню найкращого педагогічного досвіду.

Відкриті уроки – одна з колективних форм методичної роботи, їх мета – підвищення майстерності всіх викладачів та майстрів виробничого навчання. Основні завдання відкритих уроків: упровадження в практику перспективного педагогічного досвіду й результатів досліджень педагогічної науки, спрямованих на розв'язання завдань, що стоять перед національною освітою.

Однією з основних колективних форм є робота **методичних комісій**, до змісту діяльності яких входять питання щодо підвищення рівня освітньої роботи і якості знань учнів; обговорення методик викладання, що використовуються різними педагогами; впровадження перспективного педагогічного досвіду і досягнень педагогічної науки; розробка шляхів впровадження інновацій; обговорення розділів і тем нових програм та

підручників; організація виховної роботи; професійна допомога молодим педагогам; вироблення єдиної позиції викладання професій та предметів.

Окремим розділом методичної роботи є **робота із молодими педагогами**. Вони потребують найбільшої уваги та професійна й психологічна підтримка в педагогічному колективі. Для молодих викладачів та майстрів виробничого навчання створено *Школу молодого педагога*, де слухачі поглиблюють знання теоретичного матеріалу, знайомляться з методичними прийомами на уроці, оволодівають методами педагогічного дослідження, проводять ділові та рольові ігри. Наставництво, взаємовідвідування уроків також сприяють «входженню» молодого педагога в професію, створюють оптимальні умови, щоб період адаптації на початкових стадіях педагогічної діяльності був найменше хворобливим.